

Системний підхід до розвитку обліку в системі управління процесом матеріального забезпечення

Розглянуто існуючі підходи і поглиблено системний підхід до розвитку функції обліку в системі управління процесом матеріального забезпечення. Надано з обґрунтуванням розроблену автором блок-схему системного підходу до обліку процесу матеріального постачання.

локальний підхід, системний підхід, облік, процес матеріального забезпечення, запаси

Сучасна діяльність промислових підприємств характеризується складністю та динамічністю, і саме це визначає необхідність раціонального управління економічними процесами, зокрема, процесом матеріального забезпечення. Виникає потреба вирішення багатьох питань пов'язаних з удосконаленням організаційної структури, упорядкуванням зв'язків між основними елементами системи управління, посиленням інтеграційних процесів в управлінні на основі ефективного розміщення функцій в структурі, удосконаленням методики обліку та поширення його інформаційних можливостей.

Ефективність вирішення цих і пов'язаних з ними питань багато в чому залежать від підходу, котрий буде обрано для дослідження проблемних питань розвитку обліку в системі управління матеріальним забезпеченням виробництва.

Актуальність дослідження зростає в сучасних умовах реформування бухгалтерського обліку, коли в теорію і практику переносяться закордонні підходи і концепції, які докорінно змінюють традиційні уявлення про систему управління в цілому та процесом матеріального забезпечення, зокрема, а також методику їхнього моделювання, що складались у вітчизняній науці протягом багатьох десятиріч.

Взагалі, можуть бути використані два підходи до удосконалення тої чи іншої частини механізму цілісної системи управління – локальний і системний. Необхідно, таким чином, обрати той, який у нашому випадку є переважним.

Локальний підхід передбачає дослідження і розвиток якої небудь певної, окремо взятої частини системи управління. Проте, далеко не завжди отримані рішення узгоджуються із задачами удосконалення інших, суміжних з нею частин, а це пов'язано з втраченими можливостями для системи в цілому. Можливо, наприклад, шукати шляхи упорядкування інформаційних каналів, не вносячи суттєвих змін в організаційну структуру виробництва і управління чи взагалі не звертатись до питання її удосконалення. Можливо, навпаки, якимось чином покращити структуру чи окремі її елементи, але не внести адекватні зміни в систему комунікацій. Можна прагнути розширити інформаційні можливості обліку, однак залишити осторонь планування і контроль запасів. Втрачені можливості у цих випадках неминучі.

Тому, переважним є системний підхід, який передбачає розгляд питань обліку процесу матеріального забезпечення в комплексі, у взаємозв'язку питань як між собою, так і в контексті інтересів цієї системи управління підприємством.

Звернемося тепер до його змісту і розглянемо підходи, що вже застосовано попередниками щодо інших питань управління та обліку. Критичний аналіз дозволить

не повторювати окремих помилок, а творчо використати плідні результати виходячи з інтересів даного конкретного дослідження.

В одній з останніх дисертаційних робіт [2] запропоновано блок-схему системного підходу до управління процесами матеріального забезпечення, в якій окрім теоретичного, концептуального і методичного блоків, відокремлено ще й аналітичний блок питань. Тобто, повторено підхід, в якому при вирішенні завдання, що пов'язане з обліком і контролем витрат на обслуговування виробництва і управління, виділено складові процесу його удосконалення на концептуальному, методичному та аналітичному рівнях [4].

Погодимося з авторами [5], що виділення окремого аналітичного блоку є недоцільним. Аналіз наукової опрацьованості теоретичних, концептуальних і методичних питань та їхнього стану в практиці промислових підприємств повинен бути проведений стосовно кожного окремого питання, що входять у відповідні блоки. Навряд чи доцільно виводити теоретичний аналіз результатів попередників із контексту відповідних питань кожного блоку, оскільки їх конструктивна розробка проводиться послідовно і має спиратись на вже існуючі наопрацювання – використовувати їх, поглиблювати, відхиляти. Аналіз – органічна, невід'ємна частина опрацювання кожного окремого рішення відповідних блоків.

У роботі, в якій розроблено системний підхід до інтеграції обліку та його орієнтування на цілі забезпечення економічної безпеки підприємств, виділено чотири блоки рішень, що визначають його загальну спрямованість і зміст: теоретичний, концептуальний, методичний, практичний [3]. На відміну від розробок [2] розосередження у складі теоретичного і концептуального блоків, й невиділення в окремий блок аналітичних питань О.І. Паламарчуком є більш правильним й обгрунтованим. Проте, викликає сумнів, запропонований ним окремий блок практичних рішень, який містить питання, пов'язані із зосередженням функцій планування, обліку, контролю, регулювання у центрах загроз безпеці, з упорядкуванням системи оперативного обліку, поглибленням інформаційних можливостей бухгалтерського обліку, удосконаленням передумов, необхідних для адаптації обліку до цілей безпеки.

Доволі цікавою й обгрунтованою, на наш погляд, є розроблена в [5, с. 49] блок-схема системного підходу до розвитку обліку витрат промислового підприємства. Тому, деякі її положення, що стосуються загальних питань розвитку обліку і є достатньо обгрунтованими, будуть залучені до розробленої нами схеми системного підходу. Крім того, запропонована в [2] блок-схема системного підходу до управління процесами матеріального забезпечення також містить деякі положення з якими ми погоджуємось й беремо до уваги при розробці власного бачення проблеми.

Таким чином, три блоки рішень можуть, на наш погляд, скласти зміст системного підходу до розвитку бухгалтерського обліку – теоретичних, концептуальних, методичних (рис. 1).

Логіка підходу полягає в тому, що на теоретичному рівні необхідно провести аналіз положень стандарту 9 „Запаси”, класифікувати запаси та процеси за сукупністю ознак й розробити власну їх класифікацію, визначитись стосовно ідей концепції логістики, яка останнім часом є доволі поширеною, дослідити галузеві особливості підприємств хлібопечення та підійти системно до розгляду процесу матеріального забезпечення; на концептуальному – визначити місце і значення обліку в управлінні, виробити цілі, завдання, принципи, підходи, відповідно до яких повинна створюватись й функціонувати система господарського обліку; на методичному – здійснити розробки, що конкретизують концептуальні рішення, доводять їх до такого стану, який дозволяє впроваджувати їх у практику.

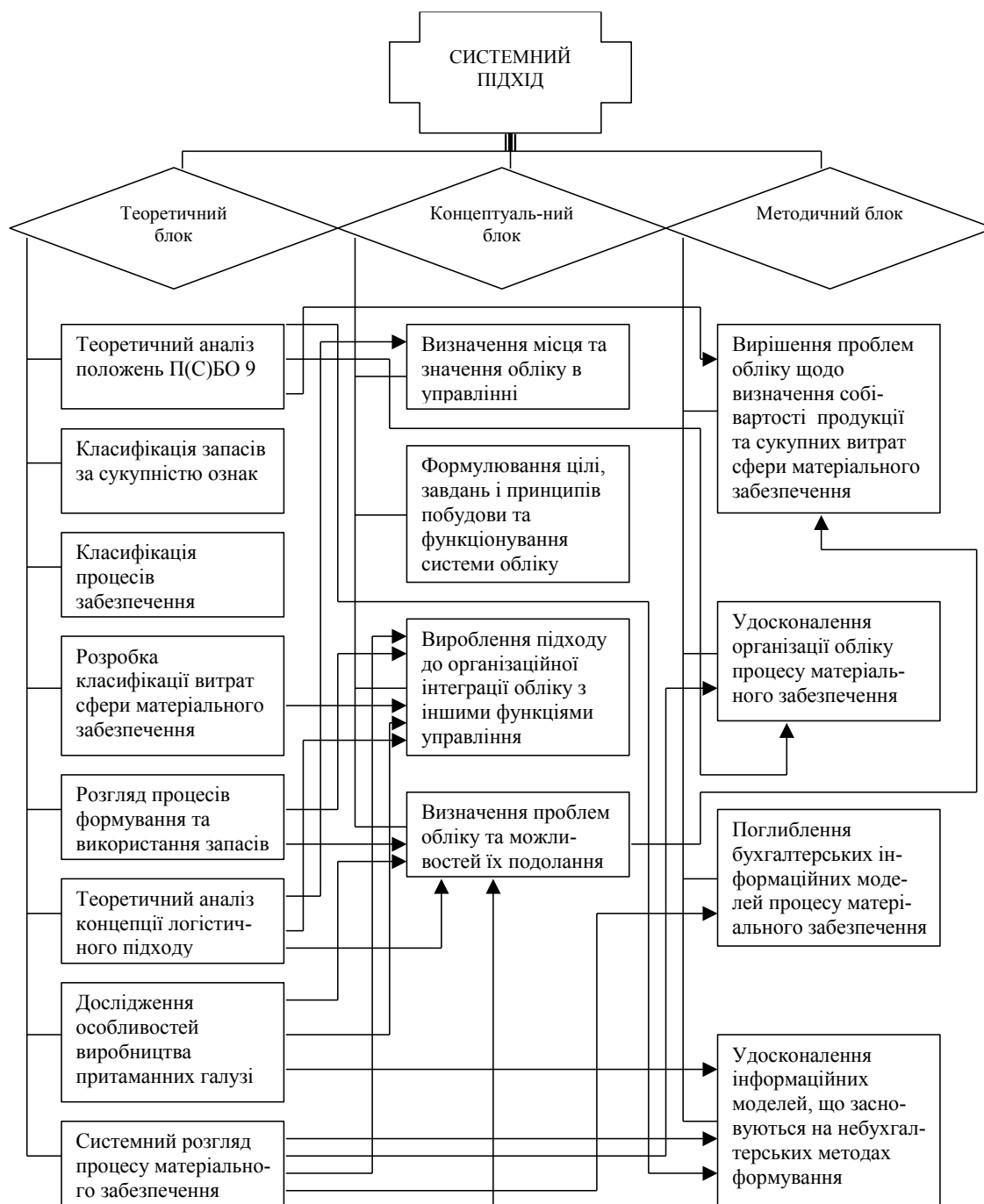

Рисунок 1 - Власна розробка блок-схеми системного підходу до розвитку обліку процесу матеріального забезпечення на основі [2]

Теоретичний аналіз положень П(С)БО 9 „Запаси” покликаний дослідити та визначити його „сильні” й „слабкі” місця, з метою подальшого доопрацювання та пропонування пропозицій щодо удосконалення системи обліку в цілому та запасів зокрема. Особливо важливе значення має відсутність обґрунтованих класифікацій запасів за ознаками, що в свою чергу, зменшує цінність запропонованих положень та ускладнює їх використання для цілей управління. Проведений аналіз існуючих класифікацій запасів і процесів, дозволив запропонувати власні їх класифікації.

Критичний аналіз концепції логістичного підходу потрібен у зв'язку з тим, що деякі дослідники підмінюють поняття, надаючи нових забарвлень й називаючи по-

іншому положення, які існували завжди. Також, дехто з них, намагається замінити загальновідомі істини новими аналогічними, при цьому не поглиблюючись у дослідження їх суті. Окремі елементи логістики (визначення оптимального розміру запасів, методи розв'язання транспортних проблем та інші) були відомі в нашій країні доволі давно й успішно використовувались десятиріччями.

Дослідження галузевих особливостей виробництва підприємств хлібопечення у теоретичному блоці дозволяє з'ясувати вплив виробничих факторів на склад і стан виробничих запасів, що дозволяє окреслити коло проблем обліку та можливості їх подолання у концептуальному блоці, і як наслідок, їх вирішення на методичному рівні.

Розгляд теоретичних положень системного підходу до процесу матеріального забезпечення дає можливість розробити чітку ієрархію проблемних питань та визначити напрямки їх вирішення. Оскільки відомо, що саме системний підхід дозволяє розглядати будь-які елементи у взаємозв'язку і взаємозалежності з іншими складовими системи управління, при цьому враховуючи інтереси всіх її частин.

Розгляд процесів формування і використання запасів, аналіз концепції логістичного підходу, дослідження галузевих особливостей виробництва та системний розгляд процесу матеріального забезпечення у теоретичному блоці дозволять виробити підхід до організаційної інтеграції обліку з іншими функціями управління та визначення проблем і можливостей їх подолання на концептуальному рівні.

Встановлення місця та значення обліку в управлінні у концептуальному блоці повинно спиратись на загальносистемний підхід дослідження. Визначення цілі і завдання функції обліку та персоналу, а також принципів, що визначають напрямки побудови обліку, дозволить чітко визначити його роль в системі управління.

Враховуючи те, що при виробництві продукції хлібопечення, найбільша питома вага у собівартості припадає саме на матеріальні витрати, іноді навіть до 95%, то й вибір методики визначення собівартості випуску є надзвичайно важливим. Отже, на рівні опрацювання загального підходу в концептуальному ракурсі, треба визначитись, чи ж має в принципі сенс бухгалтерська калькуляція виробничої собівартості продукції, що неадекватна реальній собівартості, а тому ніяк не може використовуватись в практичному управлінні. А можливо, для ціноутворення і вирішення інших управлінських потреб достатньо мати обґрунтовану планову калькуляцію і розвинену систему бухгалтерського аналітичного обліку витрат, яка б дозволяла контролювати, регулювати та аналізувати відхилення від норм і кошторисів.

Також, однією з суттєвих концептуальних проблем є відсутність, на даний момент, можливостей визначення сукупних витрат сфери матеріального забезпечення, необхідність обрахунку яких є надзвичайно важливою. Уточнення принципів побудови обліку витрат сфери матеріального забезпечення має бути основою розробки їх інформаційної облікової моделі, що передбачається на методичному рівні.

Враховуючи, що в сучасних ринкових умовах господарювання, затрати, які несе підприємство та оптимізація їх складу, є надзвичайно важливою проблемою, необхідна класифікація процесів, запасів і витрат сфери матеріального забезпечення, що зазначена в теоретичному блоці, є основою побудови інформаційних моделей витрат. Саме аналіз на теоретичному рівні різного роду існуючих класифікацій запасів та процесів, їх власного тлумачення, розгляд процесів формування та використання запасів сприяли виробленню класифікації витрат, які несе підприємство на придбання і зберігання матеріальних ресурсів.

Удосконалення організації обліку процесу матеріального забезпечення повинно спиратись на дослідженні існуючих наукових рекомендацій та аналогів в різних групах

підприємств, на вивченні інформаційних зв'язків облікових працівників з оперативним та іншим персоналом.

Справа в тому, що існують різні можливості формування організаційних структур, які в тій чи іншій мірі сприяють наближенню функцій управління та обліку, зокрема, до організаційних центрів, в яких безпосередньо здійснюються господарські процеси, виникають витрати, створюються результати діяльності.

В одному випадку, основна увага приділяється забезпеченню тісної взаємодії між відділом забезпечення і виробничими підрозділами, наголос робиться на підвищенні ефективності управління матеріальними потоками на етапах забезпечення і виробництва. Це досягається створенням спеціалізованого підрозділу, керівник якого контролює рух матеріального потоку від закупки матеріалів до передачі готової продукції на склад збуту. Структура такого типу застосовується на підприємствах, які виробляють складну матеріалоемну продукцію.

У другому приділяється увага упорядкуванню руху матеріалопотоків на стадії виробництва і збуту. Всі функції управління зосереджені в спеціальній службі. Її керівник забезпечує постійну ув'язку виробничих і збутових планів, оперативно вирішує конфлікти і труднощі в цій галузі, координує дію виробничих, збутових і транспортних ланок. Такі структури отримали широке поширення в підприємствах споживчого комплексу, а також у компаніях, які випускають великий асортимент різноманітної продукції, що мають складності при їх доведенні до багаточисельних і територіально розрізнених споживачів.

У третьому, в рамках підсистеми управління матеріальними потоками об'єднуються всі види діяльності з управління матеріальними ресурсами і запасами на підприємстві. Цей варіант орієнтований на підвищення ефективності використання матеріально-товарних цінностей по всьому ланцюжку „забезпечення-виробництво-збут”. Він найбільш властивий для об'єднань, підприємств, які випускають складну матеріаломістку продукцію, мають розгалужені внутрізаводські зв'язки і характеризуються великою кількістю постачальників і складською розподільчою сіткою [1].

Можливості системи управління окремо взятим об'єктом, в даному випадку процесом матеріального забезпечення виробництва, залежать від стану системи управління в цілому, від її ціленаправленості, від підходу до побудови. Очевидь, не можна зробити так, щоб у відношенні будь-якого одного об'єкту застосовувались принципи побудови, відмінні від принципів, які прийняті у відношенні до інших відносно відокремлених об'єктів.

Поглиблення бухгалтерських інформаційних моделей процесу матеріального забезпечення створює умови для удосконалення функцій планування, контролю, аналізу, тобто, визначає можливість розвитку всієї системи управління і транспортно-заготівельних витрат.

Процес удосконалення інформаційних моделей, що засновуються на небухгалтерських методах формування полягає у дослідженні складу і змісту моделей, розробці алгоритму формування та розгляді напрямків їх використання в оперативному режимі управління.

Таким чином, системний підхід передбачає наукове опрацювання сукупності питань, які визначають розвиток як власне обліку процесів матеріального забезпечення, так і управлінського процесу в цілому.

Такі основні міркування стосовно поглиблення системного підходу до розвитку обліку в системі управління процесом матеріального забезпечення підприємств харчової промисловості. Наукова новизна положень статті полягає в тому, що підхід

поглиблено введенням до нього питань пов'язаних з дослідженням класифікації запасів, процесів і витрат системи матеріального забезпечення, теоретичним аналізом концепції логістики, аналізом особливостей організації і технології виробництва, обґрунтуванням необхідності вирішення проблем концептуального рівня за допомогою поглиблення бухгалтерських інформаційних моделей процесу матеріального забезпечення та удосконалення інформаційних моделей, що засновуються на небухгалтерських методах формування.

Подальші дослідження передбачають послідовне опрацювання питань, які складають зміст системного підходу, доведення їх до конкретних організаційних і методичних рішень, здатних суттєво покращити практику управління процесом матеріального забезпечення, в тому числі – практику ведення господарського обліку.

Список літератури

1. Крушельницька О.В. Управління матеріальними ресурсами: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2003. – 162 с.
2. Шурупов Г.В. Механизм управления материальным обеспечением деятельности промышленных предприятий // Дис....канд. экон. наук: 08.06.01. – Одесса, ОГЭУ, 2004. – 203 с.
3. Паламарчук О.І. Принципи і форми інтеграції функцій обліку в посиленні економічної безпеки промислових підприємств: Дис....канд. экон. наук: 08.06.04. – Луганськ: 2001. – 185 с.
4. Лоханова Н.О. Облік і контроль витрат на обслуговування виробництва і управління: Дис....канд. экон. наук: 08.06.04. – Одеса, 1998. – 266 с.
5. Валуєв Б.І., Шелковнікова О.В. Системний підхід до розвитку обліку витрат виробництва промислового підприємства // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 16 / Одес. держ. экон. ун-т. – 2004. – С. 46-52.

Рассмотрено существующие подходы и углублено системный подход к развитию учета в системе управления процессом материального обеспечения. Подана с обоснованиями разработанная автором блок-схема системного подхода к учету процесса материального снабжения.

The system aproatch to accounting in the system of management by the process of inventory providing is considered in the article. The block-scheme of system aproatch to accounting of the process of inventory providing is proposed.